

MUHAREM-EFENDIJA HASANBEGOVIĆ, LICE I OBRAZ NACIJE I VJERE

Mustafa CERIĆ
cericmustafa@gmail.com

*Sve što je na zemlji nestaje. Samo
lice Gospodara tvoga ostaje!*

(Kur'an, 55:26-27)

Ismet Veladžić nema običaja zvati telefonom. Ali, ako zove, onda to znači da ima nešto važno da kaže. I bilo je važno, a to je da me zamoli da priložim omaž Muharem-efendiji Hasanbegoviću za *Novi Muallim*, isti onaj kojeg sam napisao ili novi, sličan njemu. Nakon toga me zvala učtiva i vrijedna Lepir-hanum Amela, koja je dobila zaduženje da pripremi radove za *Novi Muallim*. Na kraju sam obećao hafizu Elviru Duranoviću da ću napisati novi omaž Muharemu na jedan ili dva dana prije Nove 2025. godine po *Miladu*.

Imao sam dovoljno vremena da iznova vratim moja draga sjećanja na Muharem-efendiju, ali ne na ona koja su objavljena prije desetak dana u knjizi *Omaž ljudma dobrim i časnim* u izdanju BANU-a, već na jedno moje drago sjećanje, koje mi se vrtilo u glavi za živog i sada preminulog Muharem-efendiju. Vrtilo mi se njegovo lice s osmijehom, koji je bio drugačiji od osmijeha na licu drugih ljudi koje znam.

Nisam ranije razmišljao ni da pričam ni da pišem o licu, ali kako sam tražio da ovom prilikom istaknem posebnu crtu Muharemove ličnosti, njegov osmijeh na licu, bolje reći njegovo lice i obraz su mi postali najupečatljiviji izraz onoga što je on bio kao *insan*, kao uzoriti hodža i kao nepokolebljivi borac (*mudžahid*) za prava i slobodu naše nacije i vjere. I što sam više razmišljao o tome, sve više mi je bilo jasno zašto se u Kur'anu Časnom ističe metafora lica Veličanstvenog (*dhū al-džalāli*) i Veličasnog (*dhū al-ikrāmi*), kao znak Njegove

vječnosti u odnosu na prolaznost ovozemaljskog svijeta. Sve dolazi, prolazi i nestaje, osim lica Njegovog, koje ostaje jer, zapravo, lice nije tijelo. Lice je *nūr*, žarulja koja svijetli, koja otvara, koja otkriva i koja priopćava šta duša u sebi ima i nema, šta duša u sebi drži i pušta, šta duša u sebi tinja i gasi.

Sve stvoreno ima svoje lice. I cvijet u bašči, i jabuka na grani, i kamen u gori, i riba u vodi – sve ima svoje lice. I vjera u duši, i nacija u srcu ima svoje lice. Eto, to hoću da vam kažem – ako bi me neko pitao ima li nešto ili neko ko je lice i obraz vaše nacije i vjere, rekao bih mu: ima – Muharem-efendija Hasanbegović. On je bio lice i obraz naše nacije i vjere. Ako pitaš: kako to?, reći ću ti – ovako. Nacija ima svoje kolektivno ime, ali ako joj se to ime osporava, onda se njeno ime prepoznaje na licu i obrazu pojedinaca. A, ako joj se osporava još i pravo na vjeru, onda se i vjera očituje na licu i obrazu pojedinca. Eh, ako se još pri svemu tome preziru i nositelji i prenositelji vjere, onda teret i nacije i vjere preuzimaju hrabri i odvažni pojedinci, koji na taj način imaju lice i obraz nacije i vjere. Eto, to vam je bio Muharem-efendija Hasanbegović – lice i obraz nacije i vjere u vrijeme kada Bošnjaci – muslimani nisu imali pravo ni na kolektivno ime nacije ni na kolektivnu ili javnu slobodu vjere.

Muharem-efendija je imao lice s osmijehom otvoreno svijetu; imao je čist obraz s vjerom u pravdu i slobodu. Lice njegovo je bilo istovjetno s identitetom naše nacije, a obraz njegov bio je oličenje časti i ponosa naše vjere.

Slika lica i obraza nije puki objekt identifikacije, već je to slika sâmog identiteta, kojim se nacija i vjera spontano uzdižu, otkrivaju i kazuju. Na licu i obrazu je naslikan ovozemaljski život čovjeka, koji može biti nacija,

kao što je bio Ibrahim alejhisselam *ummet* sâm po sebi. Muharem-efendija je bio to – lice i obraz, na kojem se vidjela jasna slika nacije i vjere Bošnjaka – muslimana, vidjeli su se njihovi strahovi i nade, njihove ambicije i razočarenja, njihovi usponi i padovi, njihove ambicije i malodušje, njihove pobjede i porazi. No, unatoč svemu, osmijeh je bio znak njegove neustrašivosti i nepokolebljivosti. Otuda je, zapravo, moja potreba da vam pričam i pišem o Muharemovom licu i obrazu, jer njegovo lice bilo je ogledalo onoga čemu nas islam uči, a to je osmijeh u lice brata tvoga jer to je *sadaka* – zalag za uspjeh naše nacije i vjere ovdje u Bosni na Ovome i spas tamo na Drugome svijetu. Ustvari, Muharem-efendija je svojim osmijehom nastojao okupiti rasklimane i podijeljene Bošnjake u jedan vjerski i nacionalni *saff*. U tom naporu bio je sličan hadži Salimu Šabiću. Gledajući danas, tih i takvih ljudi fali našoj vjeri i naciji. Bošnjaci su danas “rasklimani” i “podijeljeni”. Postaju sve više škrti u osmijehu i lijepoj riječi o bratu svome. Drže se u nekom neobjašnjivom grču, koji ih sprečava da žive kolektivnu i individualnu slobodu svoje vjere i nacije punim plućima.

Ali, tužan sam bio kada sam vidio da se u neko doba izgubio osmijeh na Muharemovom licu. Ustvari, izgubili su se ljudi oko njega kojima je njegov osmijeh iz kuka-vičluka i oportunitizma postao strah. Sklanjali su se da ne vide ni njegovo lice, ni njegov obraz, ni njegov osmijeh zato što su Muharema odveli u zatvor, zato što je glasno govorio o pravima Bošnjaka na slobodu vjere i priznanje nacije. Sjećam se i tog Muharemovog lica, na kojem su bili duboki tragovi ovozemaljskog iskušenja, ali i svjetlost onozemaljske nade. Na tom Muharemovom licu bez osmijeha nisu se vidjeli samo ožiljci ovozemaljske prolaznosti već i hronika jednog ljudskog života, ispunjenog borbom, vjerom i predanošću vjeri i naciji. A borbe i iskušenja kod Muharem-efendije nije nedostajalo.

Jednostavno, Muharem-efendija je znao šta znači čuvati i sačuvati obraz i u najtežim vremenima – ne samo svoj, nego i obraz svoje nacije i vjere, obraz svog naroda bošnjačkog. Hafiz Ismet-ef. Spahić je govorio: “Braćo moja, čuvajte obraz, neka vam je obraz čist u vašoj borbi za slobodu.” Da, Muharem-efendija je u svojoj borbi

do kraja života čuvao i sačuvao svoj čist obraz.¹ Bio je to obraz Bošnjaka – muslimana kao ogledalo dostojanstva, morala i vjere. Na njemu se prelamala naša povijest, težina proživljenih iskušenja i nepokolebljiva čestitost naše vjere koja nas drži uspravnim unatoč svemu.

I dok ovo pišem, ne mogu, a da ne osjetim tu duhovnu i moralnu energiju Muharem-efendije² koja me podsjeća na likove iz epskih romana, koji nose u sebi unutarnji svijet protkan nepokolebljivim smislom za etiku, nesalomljivom vjerom u dobrotu ljudi, uvijek tražeći odgovore u vjeri, uvijek iznova potvrđujući da je ljubav prema ljudima istinska služba na ovom prolaznom svijetu. Upravo je to bilo Muharemovo lice i njegov obraz, kao svjedok borbe između oportunog i principijelnog, između prolaznog i vječnog života.

I kao što kod Dostojevskog lica likova nose tragove njihovih unutaranih borbi, tako je i Muharemovo lice nosilo priču o našoj borbi – borbi za opstanak u našoj vjeri i na našoj zemlji, za istinu, za dostojanstvo. Ali za razliku od likova Dostojevskog, njegovo lice nije bilo iskrivljeno grčem očaja, već je bilo obasjano svjetlom vjere, istine, pravde i nade. U njegovim očima vidjela se nada, a u njegovom pogledu ogledao se ponos pripadnosti svom narodu koji, unatoč svemu, čuva svoj čisti obraz. Obraz naše nacije i vjere mora ostati čist, jer je to zalag za naš uspjeh na Ovome i spas na Drugome svijetu. U to je Muharem-efendija čvrsto vjerovao.

Jer u Bosni se od davnina vjerovalo da onaj ko “ima obraz” ne posrće pred iskušenjima i ne spušta pogled pred izazovima. Muharem-efendija je to znao, a ja znam da će plemenito lice i obraz mog brata i prijatelja Muharem-efendije ostati urezano u sjećanje njegovog naroda kao podsjetnik na ono najplemenitije u nama – vjera, moral, dostojanstvo, čestitost, čast i ponos naše nacije i vjere.

I zato, neka Svevišnji primi Muharema među svoje odabrane, među one čija lica će da svijetle na Sudnjem danu – lica čistih srca, onih koji su čuvali obraz nacije i imali vjeru u istinu ipravdu. Neka Allah Milostivi podari vječni *rahmet* Muharem-efendiji, njegovoj hanumi Šefiki, sinu Mudžahidu i kćerci Nudžejmi te njihovoj djeci – neka Milostivi podari sabur i utjehu u spoznaji da su imali oca, muža i djeda na kojeg mogu biti ponosni. Amin!

¹ Izraz *sačuvati obraz* ima svoje korijene u tradicionalnim balkanskim i širim slavenskim kulturama, gdje je *obraz* (lice) simbol časti, ugleda i moralnog integriteta. Riječ *obraz* u ovom kontekstu ne označava samo fizičko lice, već i metaforički predstavlja ličnost, dostojanstvo i reputaciju. Izraz potječe iz običaja i normi zajedničkog života, gdje su čast i ugled porodice ili pojedinca

smatrani ključnim vrijednostima. U staroslavenskom jeziku *obrazъ* je značio *lice*, ali i *izgled* ili *pojava*. Vremenom je dobio simboličko značenje povezano s ugledom i moralnim stanjem.

² Ovim tekstom autor i Redakcija žele podsjetiti na lik i djelo Muharem-efendije Hasanbegovića, predsjednika Udruženja ilmije IZ u BiH i pokretača časopisa *Novi Muallim*.